

Ana Katryna tylėdama linktelėjo. Klausimų atsirado vis daugiau, bet atsakymų paieška, pradžioje atrodė kaip nereikalingas, niekam netinkantis žaidimas, įgavo vis konkretesnius kontūrus. Iškilio būtinybė atsakyti. Vakar nugalėjo nuovargis, ji užmigo ir neišsišnekėjo su motina. Klausimai kaupėsi, atsakymai būriavosi kaip ant grindų netvarkingai išmėtytos dėlionės detalės.

– Gal atspausdintum piešinius? Man kilo paprasta mintis.

Ronaldas tyrinėjo Rygos žemėlapi, žymėjo kryželius ir, paėmęs piešinius, atsisveikindamas linktelėjo merginai.

Po paskaitos Ronaldas tęsė pokalbį su keliais susidomėjusiais studentais.

Kelionė iki Pilies aikštės užsitęsė.

Užplūdo klausimai apie baltų kalbas.

Jaunas Istorijos fakulteto studentas drąsiai pasakė:

– Esu diletantas, kuris savo kalbos istoriją žino tiktai mokyklos vadovėlių ir universiteto būtinų reikalavimų ribose. Metams bėgant, užsimiršta ir žinių pagrindai.

– Naujovė įtikina, kelia abejonių arba atgaivina keletą klausimų, – prisijungė Ronaldas. Jaunuolis tęsė:

– Knygų serijoje „Eruditui“ (leidykla „Avots“) išleistas nepaprastų faktų rinkinys „Atradimai, išradimai, prielaidos, mįslės. Prieš mūsų erą“. Skaitau, kaip 700 metų prieš mūsų erą formavosi lotynų raštas: „Iš etruskų vartoto vakarų graikų rašto varianto arba galbūt tiesiogiai iš graikų rašto formavosi lotynų raštas. Lotynų kalba iki 4-ojo amžiaus prieš mūsų erą vartota Latvijoje. 3-iaame amžiuje prieš mūsų erą tapo Romos valstybės kalba.“

– Fantastiškas faktas. Studijuoti baltų kalbų šiuo aspektu man neteko.

– Mes čia, būrelis, kaip patys juokaujame, tyrinėjame naudotos literatūros sąrašą. Visiškai rimtai.

– Domėjotės, ar ši prielaida yra pasirodžiusi latvių kalbininkų tyrinėjimuose? – Ronaldo smalsumas augo.

– Ne, – įsiterpė rudaplaukis. – Enciklopediniame žodyne perskaičiau sakinį, kad lotynų kalba susiformavo Latijos regione, kurios protėviai atvykę iš šiaurės, iš bendros italų ir keltų protėvynės.

Ronaldas reagavo karštai:

– Ateiviai iš šiaurės? Mes taip pat esame šiaurėje. Kiek įrodytos tiesos slypi šiame teiginyje ir fakte, kuri radote jūsų mintoje serijoje „Eruditas“?

– Įsiklausykite, kaip skamba pavadinimai: Lat-ija, Lot-ynų, Lat-gala, Lat-vija, Liet-uva, lyv-iai, Lyv-ija. Savo ruožtu pirmieji Graikijos gyventojai senuosiuose raštuose esą paminėti pelasgai, lelegai, arba latatosai. Lat-atosai.

Vaikinai pradėjo kalbėti vienas per kitą:

– Atkakliai užsispyręs varčiau klasikinius žodynus. Ieškojau atsakymo Romoje. Nustebino tradiciškai ilgametis Italijos baltistų mokslinis ir žmogiškasis susidomėjimas Baltijos valstybių kalbomis, taip pat literatūra ir istorija.

– Galbūt atsakymą į savo klausimą radote ir Pjetro Umber-to Dinio knygoje „Baltų kalbos“?

– Deja, ne!

Ronaldo saulės rezginys panižo. Jis prisiminė pirmus universiteto metus, kai studentai piktai ginčijosi dėl vienos sensingos Graikijos istoriko vizijos. Ronaldo galvoje gimė viena sąsaja, jis piršo mintį jauniems draugams pažvelgti į seniausius žemėlapius, kuriuose matyti, kad priešistoriniais laikais Baltijos jūros baseinas ir Graikijos vandenys buvo sujungti.

– Po Trojos karo Odisėjas keliavęs ne Viduržemio, bet Baltijos jūra. Su nemokslišku smalsumu įsikibau į vieną paprastą faktą: kokio dydžio yra Viduržemio jūra, kad po ją maltumeisi penkiolika metų? Galbūt reikėjo nusigauti truputį toliau?

– Pas mus, – pritarė vaikinai ir Pilies aikštėje atsisveikino.

– Proto pergalė prieš emocijas! – iš tolo šaukė Benediktas. – Tu atvykai! – Jis stovėjo prie prezidentės rūmų truputį toliau nuo apsaugos vyrų.

– Mano pasirinkimas, Boni, turi logišką paaiškinimą.

– Padebesiais skraidančiam filologui, – ironizavo Hiršhofas, – toks teigimas skamba labai nužemintai. Tau reikėjo paverkti prie Nikolajaus Daneckio cinkinio karsto, prieš atiduodant velionį ugniai.

– Labai ačiū! – Ronaldas šį kartą atrodė įsižeidęs.

Hiršhofas užjaučiamai šypsojosi.

– Pirmiausia muziejus, o paskui ten, kur veš vienas tau žinomas ypatingas žmogus, – jaunuolis drąsiai atidarė senoviškas, sunkias duris. – Manau, kad tam vyrui, kuris mūsų lauks, gali drąsiai perduoti paveikslų komplektą.

– Jei tik jis nėra susijęs su sovietinių laikų nutylėjimo tradicija, – tarė Prūsis. – Vienintelis, kuriuo galėjau pasitikėti, buvo Daneckis.

– Jo nebėra, ir turime susitaikyti, kad palydovas bus truputį vyresnis nei devyniasdešimties.

Ronaldas sustojo.

– Judinkimės! – skubino Hiršhofas. – Man sakė, kad senukas greitai nuvargsta.

Ronaldo skepticizmas nurimo, pastebėjus prakaulų mažo ūgio vyrą ilgą lietpalčiu, su baltu šaliku apie kaklą.

– Pižonas, – pagalvojo Prūsis.

Muziejaus darbuotoja po daugybę salių su gausiais eksponatais iš tolo sekiojo tris vyrus. Jie nekalbėjo, tik žiūrėjo.

– Užtruksime prie senųjų laikų! – po susipažinimo frazių tai buvo pirmas sakinyš iš senojo tyrinėtojo lūpų. – Apžiūrėkite šias iš gintaro ištekintas sagas ir adatas.

Ronaldas prisiminė mokyklos laikų tiesą, kad prūsai siuvinimo adatą naudoję prieš dvidešimt tūkstančių metų. Jos išradėjais buvo laikomi šiauriečiai, kurie iš gyvūnų kailių siuvo, mūsų laikų subtilaus siuvėjo vertinimu, labai kokybiškus drabužius. Mokslą nustebino senos kapavietės Kinijos teritorijoje, kur rasta kapavietė su didelio ūgio žmonėmis. Jie buvo rudų plaukų, mėlynų akių ir turėjo šiaurės kraštuose austos vilnos drabužius. Anglies dioksido analizės parodė, kad audiniui daugiau nei dešimt tūkstančių metų ir jis gamintas iš Baltijos jūros kraštuose augintų avių vilnos.

– Gintarinės sagos, – tęsė Lejniekas, – yra daugiau nei dešimties tūkstančių metų senumo. Ar jos skiriasi nuo pagamintų mūsų laikais? Gintarą reikėjo apdirbti, suteikti sagos formą, išgręžti skylės. Tradiciniams istorikams norisi primesti požiūrį, kad jos gamintos primityvia technika. Bet mane kanina abejonės.

Benediktas Hiršhofas apžiūrinėjo ugniavietės rekonstrukciją.

– Taigi pasakojimas apie dvidešimt penkių centimetrų aukščio gintarinę skulptūrą faraono kapavietėje yra pasakojimas apie aukštąsias technologijas žinančiųjų kultūrą?

– Dar daugiau. Egzistuoja teorinė prielaida, kad mūsų tolimi protėviai mokėjo perlydyti gintarą ir panaudoti didelės apimties buitinių daiktų gamybai.

Pernelyg drąsus tyrinėtojo teiginys sutapo su Ronaldo dar studijų laikais impulsyviai sudaryta pasaulio vystymosi eiga.

– Gal galėtume apžiūrėti ir įvertinti Liuneburgo archyve išsaugotus piešinius, – Ronaldas su Gunaru atsistojo prie lango. Išdėstęs piešinius ant plačios palangės, jis stebėjo žilojo vyro reakciją. Šviesus, raukšlėmis išvagotas veidas užsiliejo ryškiu raudoniu.

– Atnešk, jaunuoli, kėdę!

Benediktui Dievas tikriausiai davė puikią klausą. Jis su čiupo salės kampe pastatytą kėdę ir laiku suskubo. Gunaras Lejniekas sukumpo kėdėje. Palenkė galvą ir tylėjo.

– Kas jums davė piešinius? – paklausė senasis tyrinėtojas. – Kur jūs įgijote šituos darbus?

Hiršhofas nervingai susijuokė.

– Liuneburgo baltvokiečių archyve.

– Silvija Rektė, – papildė profesorius Lejniekas. – Ačiū Dievui, laiškas pasiekė adresatą! Nikolajus matė mano darbus Liuneburgo archyve. Mano Silvija!

– Jos vardas Ursula, – aiškiai prisiminė Ronaldas. Iš storos piniginės jis nervingais judesiais ištraukė vizitinę kortelę. – Štai, Ursula Rektė.

– Silvija turėjo dukterį. Ak Dieve, iš tikrųjų, kokia staigmena! Mano Silvija išsaugojo piešinius, – šnibždėjo senasis vyras. Vaikinams pasirodė, kad jis nubraukia ašarą. Neleidžia jai riedėti skruostu.

– Tai mano jaunystė, mano pirmasis originalus tyrimas. Nepaneigiami faktai, kuriuos suradau Prancūzijoje. Perpiešiau iš Šartro katedros archyvų, įrodydamas, kad laive sėdi dvidešimt šeši kunigaikščių sūnūs.

Kituose piešiniuose pavaizduotos pilys, iš kurių juos išvežė. Pilių nėra, yra vokiečių ordino pilys, bažnyčios, dvarai. Pažvelk, čia Rygos vaizdas, prieš vyskupui Albertui pradendant statyti dabartinę Duomo bažnyčią. Ryga buvo galingas uostamiestis su mūrinėmis sienomis.

Visuose kraštuose, į kuriuos atvykdavo naujos, agresyvios religijos nešėjai, pirmiausia stengtasi sunaikinti senąją kultūrą. Prūsai, baltai – taip, mes pralaimėjome ir buvome sunaikinti. Žmonės, bet ne kultūros atmintis. Man gėda, kad istorijos iki šiol moko sovietiniu požiūriu.

Ronaldas Prūsis pritarė, tačiau galvojo, kad ir jis, ir apskritai bet kuris jaunosios kartos mokslininkas į istoriją nebežiūri per savo valstybės menkavertiškumo manijos prizmę. Laikai pasikeitė ir požiūris kartu su jais.

– Aš juos perpiešiau, – tęsė Lejniekas. Tai skambėjo įtikinamai. – Studijų metais vieną semestrą dirbau Prancūzijoje. Šartro katedros archyvaras kadaise viešėjo Ludzos pusėje ir su nuostaba atrado vieną piešinį esant panašų į seną piliakalnį ir vaizdą į ežerus. Jis prašė manęs, kad atidžiai apžiūrėčiau ir neslėpčiau savo minčių. Mane iš tikrųjų šokiravo tai, ką pastebėjau. Perskaičiau trumpą lydraštį, kurį parašė vienuolis Jokūbas, tvirtindamas darbo autentiškumą, ir supratau, kad baltų tautų istorija bus tyrinėjimo objektas visą mano sąmoningą gyvenimą.

– Jums nekilo klausimas, kaip vienuolis Jokūbas išgijo piešinius? – įsiterpė į pokalbį Ronaldas.

– Kur jis juos gavo? Atsakymo nėra. Aš perpiešiau, parašiau plačius komentarus, perskaičiau referatą Draugijos namų istorijos komisijai, o įgijau sukčiaus šlovę. Melagis! Jie pasakė, aš esąs melagis, pigios garbės ieškotojas.